

Huvudman

Praktiska Sverige AB
Org.nr 556257-5786
epost@praktiska.se

Beslut

Datum 2025-06-25

Dnr 2025:2198

Sida 1 (10)

Ärendet

Tillsyn av gymnasieskolan Praktiska Gymnasiet Sundsvall i Sundsvalls kommun.

Beslut

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Praktiska Sverige AB att senast den **30 september 2025** ha vidtagit nedan angivna åtgärder avseende brister rörande arbetsplatsförlagt lärande. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Om Praktiska Sverige AB inte följer detta föreläggande kan mer ingripande sanktioner komma att aktualiseras.

Beslutet om föreläggande gäller omedelbart enligt 26 kap. 10 § tredje stycket skollagen. Beslutet om föreläggande får enligt 28 kap. 2 och 18 §§ skollagen inte överklagas.

Praktiska Sverige AB ska vidta följande åtgärder

Beslut om att byta ut arbetsplatsförlagt lärandet (apl) mot motsvarande utbildning förlagd till skolan

1. Huvudmannen ska, för det fall planerade platser för arbetsplatsförlagt lärande inte kan tillhandahållas på grund av omständigheter som huvudmannen inte kunnat råda över, fatta beslut om att byta ut det arbetsplatsförlagda lärandet mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Samråd ska ske med det lokala programrådet innan beslut fattas. Huvudmannen ska för varje elev i år 2 eller år 3 på el- och energiprogrammet samt VVS- och fastighetsprogrammet dokumentera vilken apl-plats eleven har alternativt om beslut om att byta ut det arbetsplatsförlagda lärandet mot motsvarande utbildning förlagd till skolan har fattats. I de fall sådant beslut har fattats ska datum för samråd med det lokala programrådet anges. Denna dokumentation ska tillsammans med eventuella beslut om skolförlagd utbildning skickas in tillsammans med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder. (4 kap. 13 § gymnasieförordningen [2010:2039])

Redovisning av åtgärder

Redovisningen av de vidtagna åtgärderna skickas via e-post till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för ärendet (dnr 2025:2198) i de handlingar som sänds in.

Om ärendet

Skolinspektionen har utifrån uppgifter om eventuella missförhållanden våren 2025 inlett en tillsyn av Praktiska Gymnasiet Sundsvall i Sundsvalls kommun.

I tillsynen har Skolinspektionen kontrollerat om verksamheten vid Praktiska Gymnasiet Sundsvall följer gällande bestämmelser om arbetsplatsförlagt lärande (apl) avseende el- och energiprogrammet samt VVS- och fastighetsprogrammet. Tillsynen har avsett år 2 och 3 på ovannämnda program.

Tillsynen har genomförts genom intervjuer med elever, lärare och rektorn samt genom observationer av lektionssalar knutna till yrkesförberedande ämnen den 19 och 20 mars 2025. Som en del av tillsynen har även dokumentation avseende el- och energiprogrammet samt VVS- och fastighetsprogrammet granskats, bland annat huvudmannens beslut om fördelning av undervisningstid (timplaner), rektorns beslut om fördelning av kurser på apl och om vilka hela eller delar av kurser som ska genomföras på apl-platserna, förteckning över respektive elevs apl samt hur kurser ska fördelas över läsåren rörande år 2 och 3. Huvudmannen har yttrat sig över allt material av betydelse för beslutet.

Motivering av beslutet

Skolinspektionen redogör först för de omständigheter som framkommit i tillsynsutredningen och som ligger till grund för myndighetens bedömning, därefter anges de bestämmelser som tillämpas och slutligen redovisar Skolinspektionen sin bedömning i det här fallet.

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av skollagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 § skollagen). Vidare ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas om det framkommer att det finns brister i verksamheten (4 kap. 7 § skollagen).

Föreläggande

Arbetsplatsförlagt lärande (apl)

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Apl-platser och omfattning av apl

I intervju uppger såväl lärare som elever och rektorn sammanfattningsvis att det är skolans ansvar att se till att eleverna får en apl-plats. Det är yrkeslärarna som med stöd av en apl-samordnare ansvarar för att skaffa platser. Eleverna har även möjlighet att skaffa apl-plats på egen hand, men det är inget krav.

Av inskickade timplaner för respektive program och årskurs samt intervjuer med elever, lärare och rektorn framgår att elever på el-och energiprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet inte har någon apl under år 1, utan den är förlagd till år 2 och 3. Både av den information som huvudmannen inkommit med inför Skolinspektionens besök och av intervjuer med elever, lärare och rektorn framgår att samtliga elever vid tiden för Skolinspektionens besök går utbildningen som lärlingar. Enligt både elever, lärare och rektorn ska eleverna under år 2 och 3, beroende på om de läser högskoleförberedande eller inte, ha apl tre eller fyra dagar i veckan. Rektorn uppger att flertalet elever får apl i den omfattning de ska ha som lärling, men att skolan inte lyckas få fram apl-platser till samtliga elever. Det är enligt rektorn flest elever på el- och energiprogrammet som saknar apl-plats eller får mindre apl än vad de ska ha. Skolan försöker enligt rektorn se till att alla elever i vart fall får minst 15 veckors apl, så att de kan få sin examen.

Huvudmannen har efter besöket inkommit med en förteckning över respektive elevs planerade och genomförda apl under år 2 och 3. Av förteckningen framgår avseende el- och energiprogrammet bland annat följande. Sex elever i år 2 har inte haft någon apl eller apl-plats alls, och i vart fall ytterligare fem elever har haft apl i väsentligt mindre omfattning - mindre än eller högst hälften - än planerat. Avseende tio av dessa elever framgår att de inte längre går utbildningen som lärling utan har 15 veckors apl. Det finns en planering, för att eleverna ska genomföra apl under år 3, men det saknas uppgift om på vilken arbetsplats planerad apl ska göras. Vad gäller elever i år 3 framgår att alla elever har haft eller har en apl-plats. Den övervägande majoriteten av eleverna har dock haft apl i väsentligt mindre omfattning - mindre än eller högst hälften - än vad som planerats. Flertalet av dessa elever har härefter bytt från lärling till 15 veckors apl.

Vad gäller VVS- och fastighetsprogrammet framgår bland annat följande av förteckningen. Två elever i år 2 har inte haft någon apl eller apl-plats alls och ytterligare i vart fall en elev har haft apl i väsentligt mindre omfattning – mindre än hälften – än planerat. Avseende dessa elever framgår att de inte längre går utbildningen som lärling utan med 15 veckors apl. Det finns en planering för att eleverna ska genomföra apl under år 3, men det saknas uppgift om på vilken arbetsplats planerad apl ska göras. Vad gäller elever i år 3 framgår att alla elever har haft eller har en apl-plats. Tre av eleverna har dock haft apl i väsentligt mindre omfattning - mindre än hälften – än planerat. Dessa elever har härfter bytt från lärling till 15 veckors apl.

Skäl till avsaknad av apl-platser

I intervjuer med elever, lärare och rektorn framkommer att den huvudsakliga anledningen till att elever saknar apl-platser eller att de har haft apl i mindre omfattning än de ska ha är kopplat till lågkonjunktur i branschen. Elever på båda programmen uppger att skolan har sagt att det är stor brist på apl-platser detta läsår och att flera företag som skulle ta emot elever har dragit tillbaka sina apl-platser. Elever ger som exempel att ett stort företag som tidigare har tagit emot många elever inte tagit emot någon elev alls. En elev uppger att hen under föregående läsår hade apl på ett relevant företag, men att företaget inte längre finns kvar.

Lärare som undervisar på el- och energiprogrammet uppger huvudsakligen följande. Det är konjunkturen som styr tillgången på apl-platser, och det är för närvarande kris och hög arbetslöshet för elektriker i regionen, vilket gör det svårt att hitta bra och adekvata apl-platser. Företagen kan inte ta emot elever på grund av arbetsbrist. Tidigare har det inte varit något problem att få ut elever på apl, men höstterminen 2024 tog det helt stopp. De förlorade då åtta apl-platser på en vecka, och skolan förlorar hela tiden ytterligare platser eftersom företag "går omkull". Nyligen ställdes en mycket stor nyetablering in vilket medfört minskade arbetstillfällen.

Även lärare som undervisar på VVS- och fastighetsprogrammet uppger att den främsta orsaken till att elever som läser på VVS- och fastighetsprogrammet inte har en apl-plats är konjunkturen. De säger att det är svårt för utbildade rörmokare och VVS-utbildade att få jobb under den rådande lågkonjunkturen, att de företag som skolan kontaktar inte har tillräckligt med jobb för sina anställda och att det finns väldigt många arbetssökande i branschen. En lärare säger att företag som sagt upp anställda inte kan ta emot elever. Enligt lärarnas utsagor har den rådande lågkonjunkturen och svårigheterna att hitta apl-platser pågått sedan åtminstone vårterminen 2024. Lärare uppger att yrkeslärarna inför varje läsår gör en marknadsundersökning för att få en bild av hur många apl-platser de kan få fram, men att de inte kan förutse konjunkturläget.

Rektorn bekräftar att orsaken till att elever inte får en apl-plats beror på det rådande läget på arbetsmarknaden. Rektorn uppger att skolan för ett år sedan var trygg med att kunna hitta apl-platser till samtliga elever, men sedan "dog" marknaden helt på bara någon vecka.

Åtgärder med anledning av avsaknad av apl-platser

Både lärare och rektorn uppger att det pågår ett kontinuerligt arbete med att skaffa apl-platser till de elever som saknar plats. Lärare uppger att de har en lista på cirka 75 företag som de kontaktar regelbundet, ungefär varannan månad, för att hitta apl-platser. Skolan har också anställt en apl-samordnare som enligt lärarna arbetar intensivt med att söka upp företag och leta efter apl-platser. Rektorn uppger att skolan försöker hitta apl-platser genom egna kontakter med relevanta företag och via sociala medier. Lärarna är enligt rektorn mycket engagerade i att söka efter relevanta apl-platser och gör det även utanför ordinarie arbetstid. Rektorn avsätter också tid i yrkeslärarnas tjänster för att möjliggöra för dem att arbeta uppsökande. Rektorn har sedan han tillträdde sin tjänst på skolan för ungefär ett år sedan fört en dialog med andra kommuner och aktörer för att få till stånd ett samarbete kring apl-platser, exempelvis samverkan kring vilka perioder eller veckor de olika skolorna förlägger apl till. Enligt rektorn har han dock ännu inte nått framgång med detta.

Rektorn uppger att om lågkonjunkturen fortsätter måste skolan dra ned på antalet utbildningsplatser, och inriktningar inom programmen kan komma att läggas ned. Enligt rektorn kommer skolan inte att utöka med fler lärlingsplatser på något av programmen till hösten, men kan komma att erbjuda utbildningarna med 15 veckors apl. Vidare uppger rektorn att skolan gör en prognos för hur många apl-platser det går att få fram, och utifrån den kan skolan dimensionera antalet utbildningsplatser. Lärare som undervisar på el- och energiprogrammet uppger att de har föreslagit för skolledningen att skolan ska minska antalet elever som antas till hösten 2025. Detta för att skolan inte kommer att kunna få fram apl-platser till samtliga elever om en hel klass tas in, men också för att elever på grund av arbetsbristen i regionen riskerar att gå ut i arbetslöshet efter examen.

Huvudmannen har i skriftlig komplettering angett att skolan höstterminen 2025 kommer att erbjuda 16 platser med 15 veckors apl (inte lärlingsplatser) på respektive program. De elever som antas kommer att börja med apl läsåret 2026/2027.

Undervisning för elever som saknar apl-plats

Rektorn och lärare på båda programmen uppger samstämmigt att de elever som inte har någon apl-plats får undervisning inne på skolan samt att all undervisning sker under lärares ledning. De uppger att det som eleverna får göra på skolan i så stor utsträckning som möjligt motsvarar det som

eleverna skulle fått göra på en apl-plats. Även elever uppger att de som inte har apl får lära sig samma saker på skolan, men säger att de "tappar känslan" av att vara på en arbetsplats. Rektorn uppger att skolan också ser till att elever som inte har apl-plats får åka ut på mindre uppdrag när sådana dyker upp, vilket elever på VVS- och fastighetsprogrammet bekräftar. Enligt både elever, lärare och rektorn har skolan lokaler och utrustning som behövs för båda programmen. Rektorn uppger att eleverna har möjlighet att träna på och lära sig det som ingår i elevernas kurser i de yrkesförberedande ämnen på skolan. Lärare uppger att det bara är praktisk undervisning i ventilation på VVS- och fastighetsprogrammet som är svår att tillgodose inne på skolan. Enligt läraren har skolan därför funderat på att lägga ner den inriktningen om de inte kan hitta adekvata apl-platser.

Både lärare och rektorn uppger att det eleverna gör på skolan inte räknas som apl. Lärare uppger att bara den tid som elever är ute på en apl-plats räknas som apl. Huvudmannen uppger, genom skolchefen, i muntlig komplettering att huvudmannen inte har fattat beslut om att det arbetsplatsförlagda lärandet ska bytas ut mot motsvarande utbildning förlagd till skolan.

Huvudmannen har i yttrande i samband med kommunikering av underlaget för beslutet angett att skolan inte längre kommer att erbjuda inriktningen ventilation på VVS- och fastighetsprogrammet.

Beslut om vilka hela eller delar av kurser som ska förläggas till apl

Inför tillsynen har huvudmannen inkommit med dokumentation avseende rektorns beslut om vilka hela eller delar av kurser som kan genomföras på apl-platserna. I besluten anges, för respektive kurs, vilka delar av det centrala innehållet i den aktuella ämnesplanen som ska genomföras på apl.

Både lärare och rektorn uppger att det är rektorn som i samråd med yrkeslärarna fattar beslut om vilka kurser och kursmoment som kan genomföras på apl. Besluten fattas innan eleven går ut på apl. Lärare uppger att de känner väl till apl-företagen och vet vad de arbetar med/vilka uppdrag de har och lärarna vet därför vilka kursmoment som är möjliga att genomföra på varje praktikplats. Lärare säger också att de kontakter företagen innan en elev går ut på apl och tar reda på vad företaget kan erbjuda utifrån det centrala innehållet. Både lärare och rektorn uppger att lärarna på flera olika sätt följer upp att eleverna får göra alla kursmoment på apl-platsen. De kursmoment som eleven eventuellt inte kan erbjudas på apl-platsen får eleven göra inne på skolan. Skolan säkerställer på så sätt att varje elev får allt centralt innehåll i varje kurs.

Såväl elever som lärare och rektorn uppger att de apl-platser som finns är relevanta för elevernas utbildning. Elever som har apl-plats uppger att apl

fungerar riktigt bra och att de har fått apl-placeringar där de får lära sig det de ska.

Apl under ledning av handledare

Såväl elever som lärare och rektorn uppger att samtliga elever som är ute på apl har en utsedd handledare. Rektorn uppger att apl-handledarna utses i samråd mellan arbetsplatsen och skolans yrkeslärare.

Lokalt programråd

Både lärare och rektorn uppger att det vid skolan finns ett lokalt programråd. Enligt rektorn träffas det lokala programrådet en gång varje termin. Vid programrådets möten diskuteras till exempel tillgången till apl-platser på generell nivå.

Rättslig reglering

Ett yrkesprogram ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande (16 kap. 16 § skollagen).

Arbetsplatsförlagt lärande definieras som lärande på ett program som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan (1 kap. 3 § gymnasieförordningen).

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram i gymnasieskolan i minst 15 veckor. En elev som går gymnasial lärlingsutbildning ska i stället genomföra mer än hälften av denna utbildning som arbetsplatsförlagt lärande. Omfattningen ska då räknas från och med det läsår som eleven påbörjar den gymnasiala lärlingsutbildningen. Varje vecka som genomförs på en arbetsplats ska för en elev i gymnasieskolan anses motsvara 23 timmars garanterad undervisningstid. Huvudmannen ansvarar för att skaffa platser för det arbetsplatsförlagda lärandet och att detta uppfyller de krav som finns för utbildningen. Rektorn beslutar om hela eller delar av kurser ska förläggas till arbetsplatser och om hur fördelningen över läsåren ska göras (4 kap. 12 § gymnasieförordningen).

Om arbetsplatsförlagt lärande inte kan erbjudas på ett yrkesprogram i gymnasieskolan, får utbildningen anordnas bara om 1. planerade platser för arbetsplatsförlagt lärande inte kan tillhandahållas på grund av omständigheter som huvudmannen inte kunnat råda över, eller 2. utbildningen av säkerhetsskäl inte kan förläggas till en arbetsplats utanför skolan. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska i de fall som avses i första stycket bytas ut mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Innan huvudmannen för en gymnasieskola beslutar om detta ska huvudmannen samråda med det lokala programrådet. Om utbildning har skolförlagts på grund av det som sägs i första stycket 1, ska huvudmannen vidta de

åtgärder som behövs för att utbildningen så snart som möjligt ska förläggas till en arbetsplats (4 kap. 13 § gymnasieförordningen).

För en elev som deltar i arbetsplatsförlagt lärande ska det utses en handledare på arbetsplatsen. (4 kap. 14 § gymnasieförordningen). För yrkesprogrammen i gymnasieskolan ska det finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och yrkesliv (1 kap. 8 § gymnasieförordningen).

I förarbeten till skollagen anges att regeringens uppfattning är att den arbetsplatsförlagda delen av en yrkesutbildning är så avgörande för kvaliteten att utbildningen i normalfallet inte bör anordnas om apl inte kan tillhandahållas under överskådlig tid. Tillgången på apl-platser varierar dock från år till år. Förutsättningarna kan snabbt ändras för en arbetsgivare som träffat avtal om apl med en huvudman. Regeringen bedömer därför att om apl-platser försvinner på grund av händelser som huvudmannen inte kunnat förutse då eleven togs emot till en utbildning, bör huvudmannen även fortsättningsvis kunna förlägga motsvarande del av utbildningen till skolan. Elevens rätt att fullfölja det program som han eller hon börjat på måste i ett sådant undantagsfall väga tyngre. I förarbetena anges vidare: att en elev har fått bevis om yrkesexamen ska vara en garanti för att eleven har en gedigen grundläggande yrkesutbildning på en erkänd nivå. (prop. 2008/09:199, s. 63 f. och 114)

Skolinspektionens bedömning

Av utredningen framgår att samtliga elever i år 2 och 3 vid tidpunkten för Skolinspektionens besök gick utbildningarna på el- och energiprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet som lärlingar, från år 2. Utredningen visar att det under läsåret 2024/2025 fanns elever i år 2 på båda programmen som inte haft någon apl alls. Det fanns också ett flertal elever både i år 2 och 3, främst på el- och energiprogrammet, som haft apl i mycket mindre omfattning än planerat. Dessa elever fick inte eller riskerade att inte få mer än hälften av utbildningen förlagd till apl.

I alla intervjuer uppges samstämmigt att orsaken till att elever inte fått apl alls eller i mindre omfattning är lågkonjunktur i branschen i regionen. På grund av lågkonjunkturen har ett antal apl-företag förlorat uppdrag eller gått i konkurs, vilket har medfört att skolan har förlorat ett flertal planerade apl-platser. Av utredningen framgår att konjunkturedgången uppkom hastigt och inte kunde förutses av huvudmannen och skolan.

Mot bakgrund av det som framgår ovan gör Skolinspektionen bedömningen att avsaknaden av apl-platser för befintliga elever på el-och energiprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet beror på omständigheter som huvudmannen inte kunnat förutse när de aktuella eleverna togs emot till utbildningen och som huvudmannen därmed inte

kunnat råda över. Skolinspektionen bedömer därför att en undantagssituation enligt 4 kap. 13 § gymnasieförordningen föreligger avseende dessa elever.

Av skollagen framgår att när en undantagssituation avseende kravet på erbjudande av apl föreligger ska huvudmannen, efter samråd med det lokala programrådet, fatta beslut om att byta ut det arbetsplatsförlagda lärandet mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Vidare ska huvudmannen vidta de åtgärder som behövs för att utbildningen så snart som möjligt ska förläggas till en arbetsplats. Av utredningen framgår att de elever som inte haft en apl-plats i stället har fått undervisning i yrkeskurserna inne på skolan under lärares ledning. Såväl elever som lärare och rektorn uppger att undervisningen på skolan motsvarar den utbildning som eleverna skulle fått på apl-platserna. Enligt både lärare och rektor har undervisningen dock inte räknats som apl. För att eleverna ska kunna få apl i tillräcklig omfattning och få en examen har eleverna i stället fått byta från lärling till att läsa utbildningen med 15 veckors apl. Det framgår vidare av utredningen att skolan aktivt och kontinuerligt arbetar för att eleverna ska kunna komma ut på apl.

Skolinspektionen konstaterar att en undantagssituation föreligger, att eleverna har fått utbildning som motsvarar apl på skolan samt att åtgärder har vidtagits löpande för att utbildningen så snart som möjligt ska kunna förläggas till en arbetsplats igen. Det framgår dock av utredningen att huvudmannen inte har fattat något beslut i enlighet med 4 kap. 13 § gymnasieförordningen om att byta ut det arbetsplatsförlagda lärandet mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Detta är en brist.

Skolinspektionen vill i sammanhanget uppmärksamma huvudmannen på att Skolinspektionens bedömning av att en undantagssituation föreligger endast gäller i förhållande till befintliga elever, det vill säga elever som höstterminen 2025 börjar i år 2 eller 3 på el- och energiprogrammet eller VVS- och fastighetsprogrammet. För elever som antas till läsåret 2025/2026 förutsätter Skolinspektionen att huvudmannen säkerställer att det finns apl-platser.

Vad gäller övriga kontrollerade delar inom området – apl under ledning av handledare, rektorns beslut om vilka hela eller delar av kurser som ska förläggas till en arbetsplats samt lokalt programråd – framkommer inte annat än att verksamheten uppfyller författningarnas krav.

X Johanna Tinghammar Bruck

Beslutsfattare

Signerat av: Johanna Tinghammar Bruck

X Charlotta Nord

Föredragande

Signerat av: Charlotta Nord

I ärendets handläggning har även utredare Hillevi Brandt medverkat.